

Homo in
de biblebelt

Homo in de biblebelt

Uit de kast gekomen, in de kerk gebleven

Christine Stam en Ineke de Jong

Brevier

© 2022 Christine Stam en Ineke de Jong
© 2022 Brevier uitgeverij - Kampen
www.brevieruitgeverij.nl

Omslagontwerp: Brainstorm
Opmaak binnenwerk: Gewoon Geertje
Fotografie: Sjaak Verboom

ISBN 9789492433909
ISBN e-book 9789493291034
NUR 740/401

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige
wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
1 Soms voel ik me Gods lievelingetje Anna (ca. 1950)	15
2 Het beste komt nog Herman van Wijngaarden (1963)	31
3 Bewaard voor de afgrond Dustin Burggraaf (1980)	51
4 God heeft een plaats voor mij voorbereid Pieter Kieviet (1981)	71
5 Geen geluk zonder God Anton de Bruijn (1982)	89
6 Soms ben ik dankbaar dat ik homo ben Gerrit van den Berg (1988)	105
7 Ik hoef me geen zorgen te maken voor de toekomst Peter Stolker (1988)	125
8 Waarom ben ik zo, Heere? Cornelis Verboom (1989)	147

9 Een inloopkast met heel veel deuren	161
Saúl de Boer (1989)	
10 Medelijden is echt niet nodig	175
Jaap den Ouden (1990)	
11 Ik hoef niet mijn eigen geluk te zoeken	189
Hilbert de Vos (1992)	
12 We mogen ons kruis vrolijk dragen	207
Henry Bax (1996)	
13 Homovrienden helpen ons om het single-zijn aan te kunnen	221
Jaco Boer (1988) / Gerrit van den Berg (1988) / Jaap den Ouden (1990)	

Voorwoord

Dietrich Bonhoeffer, een bekende Duitse theoloog en verzetsstrijder ten tijde van Hitlers regime, schreef in de gevangenis van Berlijn-Tegel een lang gedicht: 'Wie ben ik?' Hierin beschrijft hij hoe zijn omgeving hem ziet: een rustige en blijge gevangene, die altijd hoffelijk en vriendelijk met zijn bewakers omgaat. Maar is dat de echte Dietrich Bonhoeffer?

'Ben ik werkelijk
wat anderen van me zeggen?
Of ben ik alleen wat ik weet van mezelf:
onrustig, vol heimwee, ziek als een gekooide vogel,
snakkend naar levensadem...'

'Wie ben ik?' is een beroemd gedicht geworden, omdat het zoveel herkenning oproept. In ieder mens leeft de vraag wie hij of zij is, op weg naar de volwassenheid, en misschien wel een leven lang. Vrijwel ieder mens ervaart ook een contrast tussen zijn binnen- en buitenkant, waar alleen hijzelf weet van heeft.

Als je homo bent, komt de vraag 'Wie ben ik?' misschien wel des te sterker op je af. Er komt in elk geval nog een dimensie bij. Alleen het feit al dat je homo bent (en dit met je omgeving gedeeld hebt), maakt dat mensen een mening over je hebben. Al voordat je überhaupt zichtbaar bent, vinden ze iets van je, of je nu in een totaal onkerkelijke omgeving leeft of in de biblebelt.

Voor homo's in de kerk komt er nog een vraag bij: hoe ziet God mij en hoe wil Hij dat ik mijn leven vormgeef? Sommigen van hen kiezen er op grond van de Bijbel voor om geen partnerrelatie aan te gaan met iemand van hetzelfde geslacht. Over hen gaat dit boek.

Wie jij bent als (christen-)homo, lees je in kerkelijke bladen en standpunten, beluister je in felle discussies op radio en televisie, krijg je te horen in terloopse opmerkingen of scheldwoorden. Soms - als homoseksualiteit weer eens een hot item is in de samenleving omdat kerk en wereld met elkaar botsen - word je even in de spotlights gezet en mag je een stukje van jezelf laten zien. Je mag je mening geven, maar daarna is het weer voorbij.

Ondertussen gaat de beeldvorming door. Sommige mensen vinden dat je jezelf ernstig tekortdoet door ervoor te kiezen om single te blijven. Dat is toch geen leven? Niemand kan zonder seks; die bom gaat eenmaal toch barsten. Andere mensen vinden dat je als christen te veel toegeeft aan je homoseksuele verlangens omdat homoseksualiteit per definitie zondig is. Je moet een leuk meisje zien te vinden, trouwen, een gezin stichten. Waar het woord homoseksualiteit klinkt, ontstaan forse meningen. Elke keer dat je als homo zo'n mening hoort, komt die vraag weer als een bal boven water: wie ben ik nu echt? Kent iemand wel het complete plaatje? Mag ik er zijn zoals ik ben, inclusief mijn homo-zijn?

Ook wij, Christine en Ineke, hebben vragen. Wij zijn twee heteroseksuele christenen, die allebei lid zijn van een reformatorische kerkelijke gemeente met meer dan duizend leden. Maar de homo's in de kerk zijn bijna onzichtbaar. Het lijkt soms alsof ze er niet zijn. Wie zijn ze? Waar zijn ze, en wat hebben ze nodig om zich gezien te voelen? Wat is het complete plaatje? We vatten het plan op om een bundel met interviews te schrijven, om homo's binnen de kerk meer zichtbaar te maken. We hopen dat dit boek gaat bijdragen aan openheid en begrip voor deze groep mensen, die zo vaak

klem lijkt te zitten tussen kerk en maatschappij. Het lezen van persoonlijke verhalen kan belangrijke handvatten bieden aan kerken, scholen en organisaties, als zij zoeken naar manieren om homoseksualiteit bespreekbaar te maken.

We hopen dat dit boek ook niet-kerkelijke lezers een interessant inkijkje zal geven in de leef- en denkwereld van christen-homo's. En dat lezers deze mensen zullen respecteren in de keuzes die ze maken.

Luisteren en schrijven

Tijdens onze interviews stelden we die ene vraag in vele vormen: Wie ben jij, single levende homo of lesbienne? Wie was je als kind? Hoe groeide je op? Hoe ontwikkelde je je als puber? Welke mensen hebben je gevormd, begeleid, geliefkoosd? Door wie ben je wellicht beschadigd? Wat vind je het zwaarste aan het alleen-zijn? Wat hebben single christen-homo's in de kerk en samenleving nodig? Welke dingen wil je zelf nog heel graag kwijt?

Na uren luisteren reden we vermoeid en voldaan huiswaarts, verwonderd over het vertrouwen dat ons geschonken werd, over persoonlijke verhalen die altijd weer origineler en kleurrijker zijn dan waar een mens zich een voorstelling van kan maken. Daarna begon het uitwerken. Met woorden probeerden we een eerste beeld te boetsen. Deze ruwe versie ging terug naar de geïnterviewden zelf: ze mochten bijschaven, weghalen of toevoegen wat ze wilden. Sommige verhalen gingen vijf, zes keer heen en weer. We waren pas tevreden als iedereen blij was met zijn eigen verhaal. Zo kwam deze bundel met dertien interviews in een jaar tijd tot stand.

We luisterden zonder oordeel. De verhalen zijn zo opgeschreven dat de lezer als het ware tegenover de geïnterviewde komt te zitten. Dit is hun verhaal, zo hebben zij het beleefd, en zo hebben wij het opgeschreven. Hoor en wederhoor hebben we niet toegepast. Dat visies op mensen en gebeurtenissen gekleurd zijn weergegeven, is daarbij onvermijdelijk. Ieder die meewerkte, deed dit op persoonlijke titel, en

is ook op geen enkele manier verantwoordelijk voor de verhalen van zijn of haar mede-geïnterviewden. Elk portret spreekt voor zichzelf.

Fotoportretten

Om het plaatje letterlijk zo compleet mogelijk te maken, vroegen we de geïnterviewden om een mooie foto van zichzelf, die in het boek opgenomen kon worden. Maar toen fotojournalist Sjaak Verboom (die ook een belangrijke bijdrage leverde aan de tentoonstelling 'Bij ons in de biblebelt' in 2019) lucht kreeg van dit project, wilde hij hier heel graag aan meewerken. Sjaak heeft de prachtige portretten gemaakt die op de cover en in het binnenwerk van dit boek staan. Toen we zijn serie voor het eerst onder ogen kregen, waren we verrast en zelfs wat ontroerd. Dat Sjaak al 'deze mooie mensen' (zijn eigen woorden) zo treffend en ontspannen heeft weten te vangen in wie zij zijn, maakt ons blij.

Geen dwarsdoorsnede

De titel 'Homo in de biblebelt' kan de verwachting oproepen dat we deze groep representatief in beeld brengen, of althans een dwarsdoorsnede daarvan tonen. Dat is niet het geval. Om mee te werken aan een boek als dit moet je enigszins vaste grond onder de voeten hebben, en weten wat je wel en niet met de buitenwereld wilt delen. Juist als je verhaal kwetsbaar is, moet je stevig in je schoenen staan om publicatie daarvan aan te kunnen. De dertien mensen uit dit boek hebben allen een behoorlijke ontwikkeling doorgemaakt. Maar een groot aantal homo's in de biblebelt zit daar nog middenin. Zij hebben nog maar net hun coming-out gehad, of zelfs dat nog niet eens. Veel homojongeren worstelen op dit moment wellicht nog in hun eentje met de grote vraag van Dietrich Bonhoeffer. Juist voor hen hopen we dat dit boek een steun en inspiratiebron zal zijn, zoals we ook hopen dat het hun achterban inzicht en toerusting zal bieden om met hen en hun vragen om te gaan.

Alleen al het feit dat we slechts één vrouw interviewden laat zien dat het beeld niet volledig is. Voor medewerking aan dit boek was het veel moeilijker om vrouwen te vinden dan mannen. Op de vraag hoe dit komt, hebben we vooralsnog geen goed antwoord. Anna (schuilnaam), de enige vrouw die wel bereid was mee te werken, is tegelijk de oudste. Zij heeft al een heel leven achter zich, waarin ze voor het grootste gedeelte haar lesbisch-zijn als een geheim met zich meedroeg. Ook nu wilde ze alleen anoniem meedoen. Hoewel dit inging tegen de principes van dit boek – wie meedeed, moest dit doen met naam en foto – hebben we voor haar toch een uitzondering gemaakt. Juist omdat het voor deze generatie homo's zo symbolisch is om onder de radar te blijven. We hopen dat Anna's verhaal speciaal voor hen een steun zal zijn.

Mensen van het moment

Het verbindende thema in dit boek is 'single leven als homo en christen'. We interviewden homo's die er vanwege hun levensovertuiging voor kiezen om single te blijven. Maar overtuigingen liggen zelden van de wieg tot het graf helemaal vast. Mensen en visies zijn veranderlijk. Ook dat hebben we gezien tijdens het maakproces van dit boek. Sommige meningen moesten aan het einde van de rit al herzien en herschreven worden. Het laat zien hoe kwetsbaar een boek als dit is. En het laat vooral zien dat misschien wel niemand zichzelf helemaal kent; dat zelfs deze verhalen maar een deel van de werkelijkheid zijn. Het dwingt respect af dat niemand afzag van publicatie, al hebben we die ruimte geboden en was het hele proces voor sommigen confronterend en energievretend.

Bij het lezen van dit boek is het goed te bedenken dat wij allemaal mensen van het moment zijn, die net als Dietrich Bonhoeffer de ene dag blij en zeker voor de dag komen, en de andere dag diep in put kunnen zitten om iets kleins. De meningen die in de interviews gegeven worden, zijn dan ook

niet bedoeld om medemensen mee om de oren te slaan: zo moet je leven. Het zijn wegwijzers, stapstenen die anderen onderweg kunnen helpen hun pad te vinden of hun mening te vormen.

Een ding hebben alle geïnterviewden gemeen: ze weten zich een schepsel van God. Zij zijn door Hem gemaakt en gewild. Hij kent hen helemaal, en weet welke weg goed voor hen is, ook als iedereen om hen heen die zou weerspreken. En ook al zadelt Hij hen soms op met grote levensvragen, zonder Hem zou hun leven leeg en glansloos zijn.

'Wie ik ook ben, U kent mij,
ik ben van U, o God!'

Christine Stam en Ineke de Jong

Het beste komt nog

Herman van Wijngaarden (1963)

Toen Christine met het plan kwam om dit boek te schrijven, dacht ik: wat een goed idee om een bundel met portretten van homo's uit te geven. Waarom ben ik daar zelf nooit op gekomen? Zowel in mijn werk bij de jongerenorganisatie HGJB als in mijn bezigheden voor stichting Hart van Homo's merk ik dat er veel behoefte is aan praktische verhalen. Hoe geef je je dagelijkse leven als single christen-homo vorm? Kan dat überhaupt? Ik hoop dan ook dat dit boek veel mensen gaat helpen om met God te leven. Op dit moment is er in de samenleving veel aandacht voor homoseksualiteit, maar toen ik opgroeide, hoorde ik er echt nooit wat over.

Meisjes spannend?

Mijn zus vertelde dat ze me als kind altijd een beetje eenzaam vond overkomen. Dat beleefde ik zelf niet zo. Wel was ik erg op mezelf. Als ik tussen de middag thuiskwam uit school, ging ik nog snel even naar boven om op mijn bed in *Snuf de Hond* te lezen. Ik had twee broers boven mij en drie zusjes onder mij. Mijn ouders moesten hard werken om het hoofd boven water te houden. Ze hadden een kleine supermarkt in Langbroek. Als kind al moest ik vrij veel in de winkel helpen.

In ons gezin speelden geen grote problemen en alle kinderen konden goed leren. Voor mijn ouders was er geen

dringende noodzaak om zich intensief met ons te bemoeien. We redden ons alle zes wel. Achteraf gezien denk ik dat ze me meer bevestiging hadden kunnen geven, of meer affectie hadden kunnen tonen. Mijn vader had een bepaald karakter waardoor ik eigenlijk nooit echt verbondenheid met hem heb gevoeld, en mijn moeder had geen tijd om me veel aandacht te geven. De generaties voor ons hebben ook niet geleerd dat het belangrijk is om aandacht te hebben voor de ontwikkeling van je kind. Mogelijk heb ik mezelf hierdoor als kind al aangeleerd om mijn eigen weg te vinden. Die neiging om zoveel mogelijk mijn eigen boontjes te doppen heb ik nog steeds. Het is denk ik een van de redenen geweest waarom ik pas zo laat met mijn homo-zijn naar buiten kwam.

Toen ik dertien werd, merkte ik dat de jongens in mijn klas meisjes spannend vonden. Toen begonnen bij mij de twijfels. Zo van: ik geloof dat ik niet helemaal normaal ben. Ik vond meisjes leuk en ik kon er heel goed mee opschieten, maar ik vond ze niet spannend. Op een gegeven moment drong het tot me door dat ik een klasgenoot, een jongen, wel heel spannend vond. Daar moest ik gewoon steeds naar kijken omdat ik hem zo mooi vond. Ik was ongeveer zeventien toen ik tegen mezelf zei: 'Draai er maar niet meer omheen. Je bent gewoon homo.'

Vanaf mijn dertiende bad ik voortdurend: 'Heere, zorg dat ik zo niet word.' Toen ik tegen mezelf zei 'je bent het' ging ik des te heftiger bidden. 'Heere, zorg dat ik ervan afkom!' Dus wat dat betreft bleef ik eigenlijk in hetzelfde kringetje ronddraaien. Ik wilde het niet zijn. Langzamerhand ging ik tegen mezelf zeggen: 'Ik ben zo, dus het is goed zo.' Dat was heel laat, pas nadat ik erover ging praten. Ik was al rond de dertig toen ik besloot om er niet meer alleen mee te worstelen. Ik heb er een beetje spijt van dat ik voor die tijd steeds dacht: ik deal er in mijn eentje mee. Daarom stimuleer ik jongeren altijd om erover te gaan praten. Je hoeft er niet met de hele wereld over te praten, maar deel het met een paar mensen, want anders houd je het niet vol. Dat anderen me accepteer-

den – inclusief het feit dat ik homo was - hielp me enorm om mezelf te accepteren. Die ervaring had ik daarvoor nooit opgedaan. Ik dacht dat ik die niet nodig had.

Thuis wonen

Ik heb heel lang thuis gewoond. Wat hierin meespeelde, was mijn voornemen om er nooit met iemand over te praten dat ik homo was. Ik zag daar het nut niet van in en had er ook geen behoefte aan. Daar is op mijn negenentwintigste noodgedwongen een eind aan gekomen. Inmiddels was ik ouderling binnen de hervormde gemeente van Langbroek, een orthodoxe, bijbelgetrouwe gemeente waar ik van huis uit lid was. Op een gegeven moment kwamen er los van elkaar twee jongens ter sprake in de kerkenraadsvergadering, die verteld hadden dat ze homo waren. De broeders dachten dat ik de geschikte persoon zou zijn om een gesprek met deze jongens aan te gaan. Dat was voor mij de aanleiding om zelf uit de kast te komen. Ik vond het een beetje hypocriet om naar Jan en Piet toe te gaan zonder te vertellen dat ik zelf ook homo was. Ik denk ook dat ze juist mij vroegen omdat ze doorhadden dat ik een bepaalde gevoeligheid had. Kerkenraden die geen vrouwen in het ambt accepteren, geef ik regelmatig het advies om dan één of meer homo's in de kerkenraad op te nemen, vanwege hun gevoeligheid en empathisch vermogen. Ik ging altijd met dezelfde ouderling op huisbezoek. Het hoort natuurlijk niet, maar het gebeurde weleens dat ik uiteindelijk verder praatte met de vrouw, en mijn collega-ouderling met de man in het gezin. Andersom gebeurde dat nooit. Ik denk dat homo's op deze manier een heel eigen, positieve rol kunnen spelen in het kerkelijk leven.

Het was in die tijd nog gangbaar dat je pas het huis uit ging als je trouwde. Ik trouwde maar niet, dus moest ik een andere reden vinden om het huis uit te gaan. Toen het hoge woord eruit was, werd duidelijk dat er voor mij geen huwelijk kwam. Vanaf toen voelde ik me vrij om mijn eigen keuzes te maken. Als ik eerder gezegd had dat ik op mezelf wilde